

Ecologische beoordeling (gebiedsbescherming) Fietsroute Plus Groningen-Winsum

A&W-rapport 2277



in opdracht van



Ecologische beoordeling (gebiedsbescherming) Fietsroute Plus Groningen-Winsum

A&W-rapport 2277

L.W. Bruinzeel
M. Koopmans

Foto Voorplaat

Zicht op het geplande tracé, 3 april 2014 (foto A&W)

L.W. Bruinzeel & M. Koopmans 2017

Ecologische beoordeling (gebiedsbescherming) Fietsroute Plus Groningen-Winsum. A&W-rapport 2277
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever**Provincie Groningen**

Postbus 610
9700 AP Groningen
Telefoon 050 316 49 11

Uitvoerder**Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv**

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer

2734fip

Projectleider

M. Koopmans

Status

Eindrapport

Autorisatie

Goedgekeurd

Paraaf

M. Koopmans

Datum

23 maart 2017



Kwaliteitscontrole

A. Brenninkmeijer

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Beschrijving van het tracé	2
3	Ecologische wet- en regelgeving	3
3.1	Wet Natuurbescherming (Natura 2000-gebieden)	3
3.2	Natuurnetwerk Nederland (NNN)	3
4	Effecten beschermde gebieden	7
4.1	Habitatverlies	7
4.2	Verstoring	7
5	Weidevogels beschermde gebieden	11
5.1	Algemeen	11
5.2	Bronnen	11
5.3	Natuurnetwerk Nederland	12
5.4	Leefgebied weidevogels	14
6	Beoordeling gebiedsbescherming	15
6.1	Natura 2000 Voortoets	15
6.2	Toetsing compensatieopgave	15
7	Conclusies	18
8	Literatuur	19

1 Inleiding

De Provincie Groningen wil het fietsen van en naar de stad Groningen aantrekkelijker en veiliger maken. Een aantal bestaande 'fietsroutes' wordt daarom opgewaardeerd tot 'fietsroute plus'. Een 'fietsroute plus' is een fietspad dat breder en comfortabeler is dan een gewoon fietspad. Door de aanleg van deze fietsroutes moet het fietsen prettiger en veiliger worden, waardoor op afstanden tot vijftien kilometer van de stad meer mensen voor de fiets kiezen in plaats van de auto.

De Provincie Groningen is bezig met de realisatie van een 'fietsroute plus' tussen Groningen en Winsum. Voor deze fietsroute is een alternatievenanalyse en -afweging uitgevoerd (Grontmij 2013). Op basis hiervan is gekozen voor een tracé dat grotendeels langs de spoorlijn Groningen-Winsum ligt (figuur 3.1 op pagina 4). In 2014 is onderzocht wat de effecten op de natuurwaarden zijn en of dit gecompenseerd zou kunnen worden (Brenninkmeijer *et al.* 2014).

Actualisatie en recente veranderingen

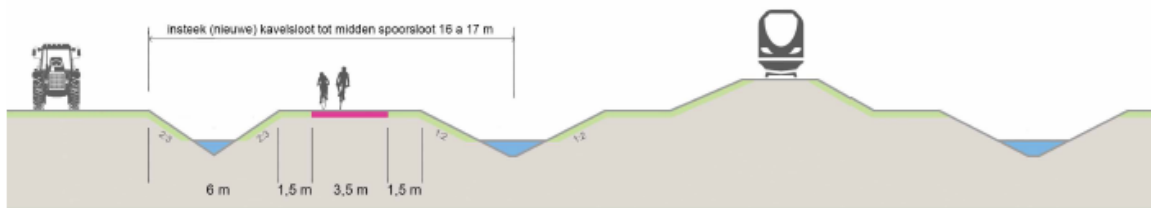
Een aantal bestuurlijke en juridische uitgangspunten zijn in de tussentijd veranderd, waardoor een actualisatie nu noodzakelijk is. Belangrijke wijzigingen zijn: 1) de vernieuwde Provinciale Omgevingsverordening (2016)¹, 2) introductie van het NNN en 3) de aanwijzing van provinciale weidevogel leefgebieden. Daarnaast is 4) de provinciale regelgeving rond compensatie aangepast en 5) zijn er recentere gegevens bekend over de weidevogels; als laatste 6) is per 1 januari 2017 het oude stelsel van ecologische wet- en regelgeving (Ff-wet, Nb-wet en de boswet) vervangen door één nieuwe wet, de Wet Natuurbescherming. Door bovenstaande veranderingen was een update noodzakelijk. Dit rapport is de geactualiseerde versie van het rapport van Brenninkmeijer *et al.* (2014) en behandelt alleen het aspect 'gebiedsbescherming'. Soortbeschermingsaspecten komen in een andere rapportage aan bod.

¹ <https://groningen.tercera-ro.nl/MapView/Default.aspx?id=NLIMRO9920Omgevingsvisie2015-VA01>

2 Beschrijving van het tracé

Het fietspad is gelegen tussen Groningen en Winsum (figuur 3.1). Voor het grootste deel komt de fietsroute te liggen op de plaats waar in de huidige situatie agrarisch grasland aanwezig is, dat wordt opgedeeld door sloten. Op enkele plaatsen loopt het tracé over bestaande infrastructuur, namelijk bij Sauwerd en over de Oude Weg. Waar de fietsroute wordt aangelegd op agrarisch grasland, komt de verharding te liggen aan de westzijde van de huidige sloten langs het spoor. Aan de westzijde van het geplande fietspad zal vervolgens een nieuwe sloot gegraven worden. Op kruisingen van de fietsroute met bestaande sloten worden duikers aangelegd. Op enkele delen van de tracés worden voor de aanleg van de fietsroute (delen van) bestaande sloten gedempt. Dit is het geval bij Adorp, ten zuiden van de Harsema's Laan en langs de Oude Weg en de N361.

Het dwarsprofiel van de tracés langs het spoor is aangegeven in figuur 2.1 (uit Grontmij 2013). Het fietspad ligt lager dan het talud van de spoorbaan. Aan beide zijden van het fietspad wordt een deugdelijke afscheiding gerealiseerd (met het spoor aan de oostzijde en de agrarische percelen aan de westzijde). Hierbij zullen geen bomen of opgaande beplanting worden aangebracht. Daarnaast zal bij de kruising met wegen ter plaatse van de spoorwegovergangen voldoende afstand aangehouden worden tussen fietspad en overgang. De huidige fietspaden langs de N361 blijven gehandhaafd.



Figuur 2.1 Dwarsprofiel van het geplande fietspad langs het spoor (uit Grontmij 2013).

3 Ecologische wet- en regelgeving

Per 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming van kracht. Deze wet vervangt drie oude wetten: de Natuurbeschermingswet, de Flora- en Faunawet en de Boswet. Het bevoegd gezag is de provincie waar de ingreep plaatsvindt, in dit geval de provincie Groningen. De Wet natuurbescherming kent twee peilers: Natura 2000-gebiedsbescherming en soortenbescherming. Daarnaast gelden er aanvullende kaders voor de gebiedsbescherming, het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit rapport behandelt alleen de aspecten die gerelateerd zijn aan gebiedsbescherming.

3.1 Wet Natuurbescherming (Natura 2000-gebieden)

Bij de uitvoering van een alternatievenafweging in 2013 ten aanzien van de Fietsroute Plus tussen Groningen en Winsum, zijn de alternatieven beoordeeld volgens de Natuurbeschermingswet (Klous & Bijlsma 2013). De oude Nb-wet regelde vooral de gebiedsbescherming van Natura 2000-gebieden, zoals deze zijn vastgelegd in de Europese Habitat en Vogelrichtlijn.

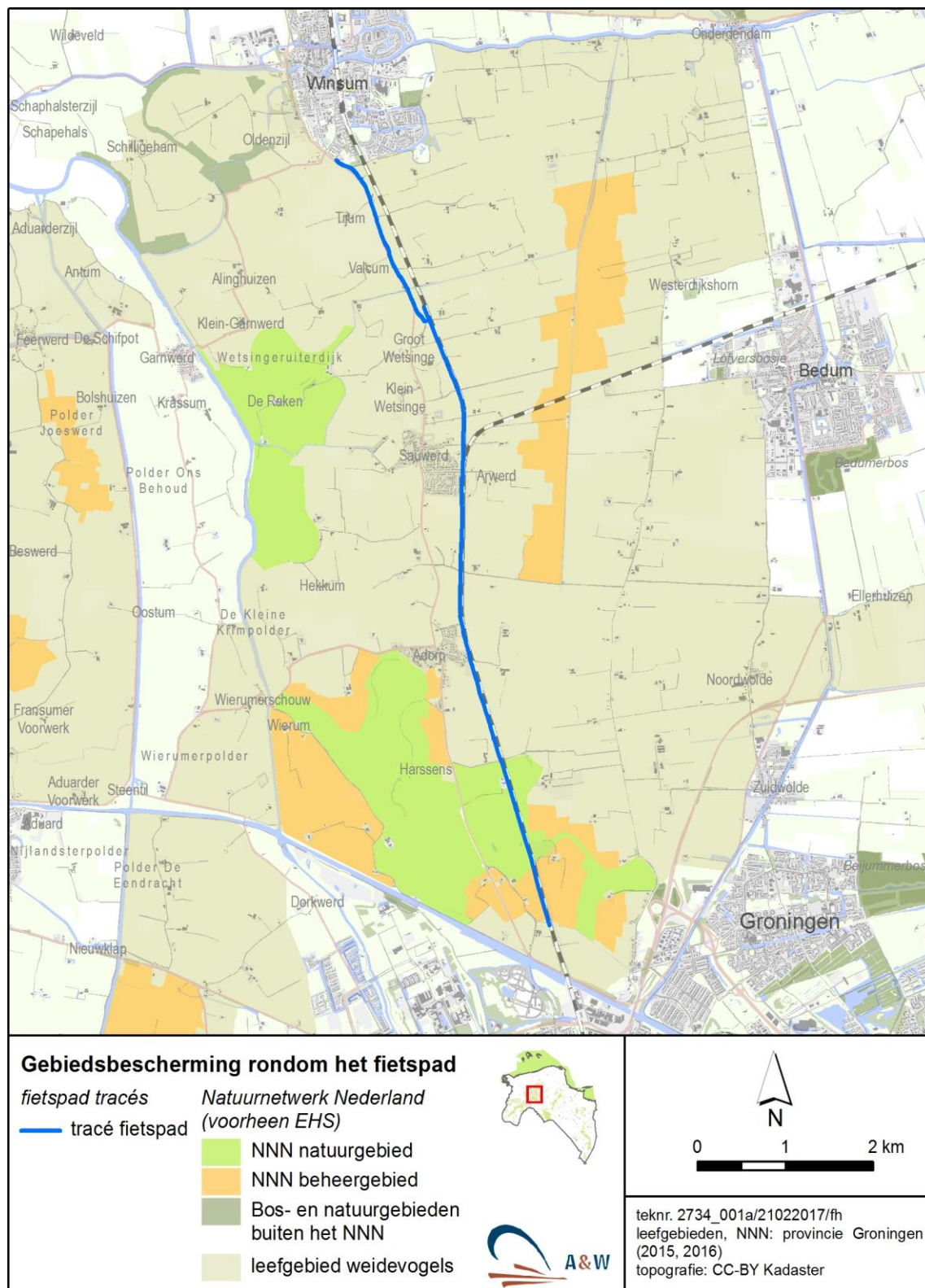
Hierbij zijn de volgende vier dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden vastgesteld (tussen haakjes de afstand tot de tracés):

- Waddenzee (ca. 11 km)
- Lauwersmeer (ca. 12 km)
- Leekstermeergebied (ca. 6 km)
- Zuidlaardermeergebied (ca. 7 km)

De Wet natuurbescherming (2017) bepaalt, dat van alle projecten en handelingen moet worden getoetst of zij negatieve effecten kunnen hebben op de Natura 2000-gebieden. In hoofdstuk 4 wordt hiervoor een 'Voortoets' uitgevoerd.

3.2 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur) is een samenhangend netwerk van bestaande natuurgebieden, nieuwe natuurgebieden, verbindingzones en agrarische gebieden met bovengemiddelde natuurwaarden (beheergebieden). In de Provinciale Omgevingsverordening (2016) is de gebiedsbescherming in de provincie vastgelegd. Het gaat hier om de begrenzing van het Natuurnetwerk en de regels ter bescherming daarvan (Omgevingsverordening 2016, titel 2.12 en artikelen daarin). In de omgeving van het plangebied hebben we te maken met: NNN natuurgebied, NNN beheergebied, leefgebied weidevogels en Bos en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk (figuur 3.1). De gebieden van het NNN zijn vooral voor weidevogels van belang (zie Hfd 5).



Figuur 3.1 Ligging van het geplande fietspad in en nabij beschermde natuurgebieden. Weergegeven is het tracé 2, NNN natuurgebied, NNN beheergebied, Leefgebied weidevogels en Bos en Natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk.

NNN natuurgebied

NNN-natuurgebieden zijn bestaande natuurgebieden of nog te ontwikkelen natuurgebieden, die liggen binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Nederland. NNN-natuurgebieden zijn in de omgevingsverordening (2016) vastgelegd op kaart 6 en de beschermingsregels staan in artikel 2.45.1.

In de Omgevingsverordening is ten aanzien van de bescherming het volgende vastgelegd: 'een bestemmingsplan dat betrekking heeft op gronden die deel uitmaken van het 'Natuurnetwerk Nederland – natuurgebieden', of van het 'NNN-Natuur aanpassings-gebied' aangegeven op kaart 6², voorziet niet in wijziging van de bestemming of van de regels voor het gebruik van de grond, als die wijziging per saldo leidt tot een significante aantasting van het areaal van de gronden die tot het 'Natuurnetwerk Nederland – natuurgebieden' behoren, of tot een significante aantasting van de in bijlage 2 (van de omgevingsverordening 2016) beschreven wezenlijke kenmerken³ en waarden van deze gronden, tenzij:

A) de wijziging een groot openbaar belang dient en er 1) er geen andere mogelijkheden zijn om in het betreffende openbaar belang te voorzien en 2) de negatieve effecten waar mogelijk worden beperkt, terwijl de overblijvende effecten gelijkwaardig in termen van areaal, kwaliteit en samenhang worden gecompenseerd.

of

B) de ingreep kleinschalig van aard is en 1) schade als gevolg van de ingreep zoveel mogelijk wordt voorkomen en 2) resterende schade volledig wordt gecompenseerd en 3) er netto winst optreedt voor de belangrijke kenmerken en waarden in termen van areaal, kwaliteit en samenhang.

De toelichting op een bestemmingsplan dat voorziet in een herziening van de bestemming en regels die volgens het eerste lid (bovenstaande) gecompenseerd moet worden bevat een verantwoording over 1) de aard en omvang van de effect beperkende- en compenserende maatregelen, 2) de begrenzing van het compensatiegebied en 3) de manier waarop de compensatie duurzaam is verzekerd (artikel 2.45.1.3).

In niet-juridische termen kan het bovenstaande samengevat worden als:

- bij een grootschalige aantasting geldt: het gaat om een project van groot openbaar belang, er zijn geen alternatieven en de schade wordt beperkt en gecompenseerd.
- bij een kleinschalige aantasting geldt: de schade wordt zoveel mogelijk voorkomen, resterende schade wordt volledig gecompenseerd en er treedt netto natuurwinst op.
- daarnaast geldt dat indien er sprake is van aantasting, het nodig is om expliciet te maken *wat* er allemaal wordt ondernomen om deze schade te voorkomen en te compenseren, *waar* deze maatregelen ruimtelijk plaatsvinden en *hoe* deze maatregelen duurzaam geborgd zijn.

Voor het kwaliteitsverlies van de bestaande natuurwaarden gedurende de ontwikkelingsperiode van het vervangende gebied wordt een toeslag op de fysieke compensatie berekend, zowel in oppervlak, als in extra budget om de extra kosten tijdens de beginjaren van omvormingsbeheer te ondervangen. Op basis van het beleidskader Spelregels EHS dient bij de compensatie, voor

² GS heeft wijzigingsbevoegdheid voor het herzien van deze kaart, spelregels vastgelegd in art 2.45.3

³ Wezenlijke kenmerken en waarden omvatten ook potentiële kenmerken en waarden (zie voetnoot 2 bij art 2.45.1), in dit geval weidevogels.

NNN-gebieden met een ontwikkeltijd tussen de 5 en 25 jaar, een toeslag van 1/3 in oppervlak te worden berekend.

NNN beheergebied

Een deel van het Natuurnetwerk Nederland bestaat uit beheergebieden. Dit zijn landbouwgebieden met natuurwaarden. In deze gebieden stimuleert de Provincie Groningen aangepast agrarisch beheer gericht op behoud en versterking van de aanwezige natuurwaarden, in dit geval weidevogels. NNN-beheergebied is in de omgevingsverordening (2016) vastgelegd op kaart 6 en de beschermingsregels staan in artikel 2.45.2. De beschermingsregels zijn identiek aan de beschermingsregels voor NNN natuurgebied, behalve dat de wezenlijke waarden hier alleen de huidige waarden vertegenwoordigen (en niet de potentiële kenmerken en waarden).

Leefgebied weidevogels

De Provincie Groningen beschermt weidevogels en concentreert de beschermingsmaatregelen daarbij in gebieden waar nog levenskrachtige populaties weidevogels voorkomen, de zogenaamde 'weidevogel leefgebieden'. Het weidevogelbeheer wordt georganiseerd door samenwerkingsverbanden van boeren (de agrarische collectieven). De provincie zet hier instrumenten in om het weidevogelbeheer te stimuleren en registreert de weidevogelstand. 'Leefgebied weidevogels' is in de omgevingsverordening (2016) vastgelegd op kaart 6 en de beschermingsregels staan in artikel 2.48.1.

Beschermingsregels

Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op een op kaart 6 aangegeven 'leefgebied weidevogels' en dat voorziet in een nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkeling biedt inzicht in de maatregelen die nodig zijn om de mogelijke schade aan de waarde van het leefgebied voor weidevogels te voorkomen en restschade elders te compenseren als die ontwikkeling in significante mate afbreuk kan doen aan de waarden van het leefgebied voor weidevogels door aantasting van de landschappelijke openheid, of door verstoring van vogels en aantasting van het areaal.

Bos en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk

Buiten het Natuurnetwerk Nederland (NNN) komen in de Provincie Groningen kleinere en grotere bos- en natuurelementen voor, die een bijdrage leveren aan de biodiversiteit van het landelijk gebied. De provincie vraagt gemeenten bos- en natuurgebieden buiten het NNN te beschermen via gemeentelijke bestemmingsplannen. Bos en Natuurgebied buiten het Natuurnetwerk is in de omgevingsverordening (2016) vastgelegd op kaart 6 en de beschermingsregels staan in artikel 2.47. De beschermingsregels zijn identiek aan de beschermingsregels voor NNN-natuurgebied, behalve dat de wezenlijke waarden hier zijn vervangen door 'de actuele natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden'.

4 Effecten beschermde gebieden

Verlies aan weidevogelwaarden kan optreden door het directe verlies aan habitat (doordat er beton komt te liggen op locaties waar nu gras staat) en doordat een deel van het leefgebied verstoord raakt door fietsers, daar waar nu relatieve stilte en rust heerst. Deze twee vormen van verstoring worden hieronder toegelicht. In onderstaande systematiek wordt ervan uitgegaan dat in reeds verstoord gebied (dus graslanden in de directe nabijheid van huizen, wegen en de spoorlijn) er geen (extra) verstoring van weidevogels kan plaatsvinden (deze delen zijn al verstoord).

4.1 Habitatverlies

Het tracé loopt door de NNN en door Weidevogel leefgebied, zodat sprake is van direct oppervlakteverlies door het ruimtebeslag van het geplande fietspad op beschermde gebieden. Habitatverlies leidt automatisch tot verlies aan soorten, hetzij door het verdwijnen van een soort uit het betreffende gebied, hetzij door aantalverandering. Tracé 2 is 9,1 km lang; de breedte van de verharding van het fietspad is ca. 3,5 m.

Het verlies aan NNN natuurgebied door de verharding van het fietspad bedraagt ca. 0,2 ha; het verlies aan NNN beheersgebied (0,1 ha) en Leefgebied weidevogels is 2,9 ha. Het verlies aan NNN natuurgebied, NNN beheersgebied, Leefgebied weidevogels is weergegeven in tabel 4.1.

Tabel 4.1 Verlies aan oppervlakte van NNN natuurgebied, NNN beheersgebied, Leefgebied weidevogels en Natuur buiten het NNN door het directe ruimtebeslag van het geplande fietspad.

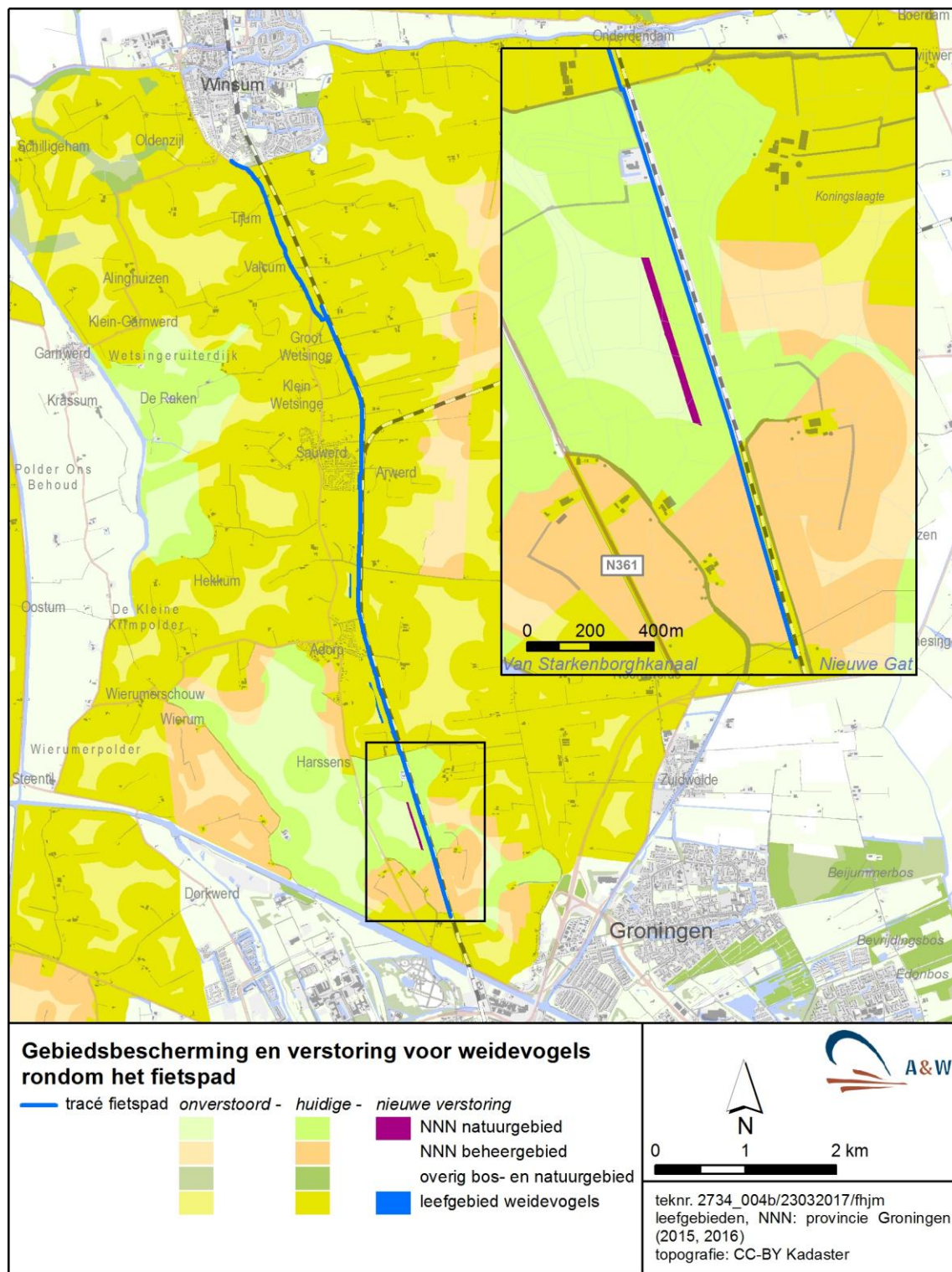
Verlies door fietspad	Oppervlakteverlies door ruimtebeslag (ha)
NNN natuurgebied	0,2
NNN beheersgebied	0,1
Leefgebied weidevogels	2,9
Totaal	3,2

4.2 Verstoring

In deze studie kiezen we er voor om de verstoring van (broedende) weidevogels te gebruiken als maat voor verstoring. We gebruiken hiervoor vuistregels die veelvuldig gebruikt zijn en die de graduele afname in habitatkwaliteit (ten opzichte van de verstoringbron), omzetten in een alles-of niets effect. Voor details en een toelichting omtrent deze methode verwijzen we naar Bruinzeel & Schotman (2011).

Er is veel onderzoek gedaan aan de verstoring van weidevogels, onder meer door Van Tilborg (1994), Reijnen (1995), Tulp *et al.* (2002), Garniel *et al.* (2007) en Holm & Laursen (2009). Weidevogels hebben een sterke voorkeur voor grote, aaneengesloten, (zeer) open graslandgebieden met weinig verstoringbronnen als wegen, bebouwing, opgaande begroeiing, spoorlijnen, hoogspanningsleidingen, windturbines e.d. De maximale afstand

waarop verstoring nog merkbaar is verschilt per soort en per verstoringsbron. Zo is de maximale verstoringsafstand van een zeer drukke autosnelweg voor broedende kritische



Figuur 4.1 Verstoring (huidige/bestaande en nieuwe verstoring door het fietspad) van het NNN natuurgebied en Leefgebied weidevogels.

weidevogels maximaal 500 m (Garniel *et al.* 2007). Dit wil niet zeggen dat binnen die afstand geen kritische weidevogels broeden, maar dat er (veel) minder broeden als er geen snelweg zou zijn. Ook verblijven binnen die verstoringafstand minder oudervogels met hun foeragerende en rustende kuikens. Voor de onderhavige rapportage ligt de nadruk op de effecten van verstoring op de dichtheid aan broedterritoria, omdat hiervan dosis-effect-relaties bekend zijn. De waargenomen verspreiding van broedterritoria in het veld is vaak een resultante van de habitatkwaliteit en de situatie ter plaatse (bijv. cumulatie van verstoringbronnen). De verspreiding van het aantal broedterritoria neemt hierbij gradueel af tussen de maximale verstoringafstand (100 m voor een fietspad) en de verstoringbron zelf (0 m).

Het versturende effect van bewegende verstoringbronnen is mede afhankelijk van lokale omstandigheden en vogelsoort; deze neemt toe met de toename van de intensiteit, frequentie en duur van de verstoring (Henkens *et al.* 2003, Krijgsveld *et al.* 2008, Holm & Laursen 2009). Henkens *et al.* (2003) hebben hiervoor een computermodel ontwikkeld; dit model kan het effect berekenen van veranderingen in recreatiedruk langs de verschillende routes; hiervoor is, naast de reeds bekende ligging van weidevogelterritoria, veel extra informatie nodig over de huidige en de verwachte intensiteit van de (recreatieve) verstoring van elke route tijdens het broedseizoen. Een dergelijke uitgebreide (en daardoor zeer tijdrovende) exercitie is voor deze rapportage niet uitgevoerd, omdat van het grootste deel van het tracé de weidevogelterritoria niet bekend zijn; in plaats daarvan zijn de, uit de literatuur bekende, gemiddelde verstoringafstanden aangehouden, waarbinnen aantoonbaar lagere weidevogeldichtheden voorkomen (tabel 4.2).

Tabel 4.2. - Gehanteerde verstoringafstand per verstoringbron, waarbij bij gelijkblijvend habitat sprake is van aantoonbaar lagere dichtheden voor weidevogels (uit Brenninkmeijer 2010b).

Verstoringbron	Verstoringafstand
Tertiaire weg (<i>landbouw-ontsluitingsweg</i>)	100 m
Secundaire weg (<i>Provinciale en of gemeentelijke weg</i>)	100 m
Primaire weg (<i>Rijksweg</i>)	150 m
Auto(snel)weg	300 m
Spoorlijn	100 m
Fietspad	100 m
Wandelpad	50-100 m
Rietland, rietkraag, verhoogde kaden (<i>vanaf 2 m breed</i>)	50 m
Opgaande beplanting (houtsingel, bomenrij, bosje < 0,5 ha)	200 m ¹
Bos (> 0,5 ha)	400 m ¹
Bebouwing (boerderijen, bebouwde kom, laagbouw)	250 m ²
Grote woonconcentraties, opgaande flats	400 m ¹
Hoogspanningsleiding	100 m

¹ Schotman *et al.* (2007)

² Wymenga *et al.* (2001)

Verstoringafstand fietspaden

Over het effect van (brom)fietsers als verstoringbron is weinig gedocumenteerde informatie beschikbaar (Krijgsveld *et al.* 2008). Omdat fietsers (die doorfietsen) zich relatief snel en geluidloos verplaatsen, is het verwachte versturende effect minder dan van wandelaars of gemotoriseerd verkeer. Het versturende effect van mountainbikers, die sneller fietsen en zich

onvoorspelbaar gedragen (ze gaan regelmatig van de paden af), is veel groter dan van andere fietsers (Krijgsveld *et al.* 2008). Van het versturende effect van bromfietsers zijn geen aparte verstoringsafstanden bekend. Omdat bromfietsers zich snel en redelijk voorspelbaar gedragen (ze rijden over het algemeen door en stoppen weinig langs het fietspad), is het verwachte versturende effect – ondanks het extra geluid dat ze maken – vergelijkbaar met dat van fietsers. De range aan verstoringsafstanden voor fietspaden ligt tussen 0 en 100 m, met een gemiddelde van 75 m (Bruinzeel & Schotman 2011). Omdat fietsers ook af kunnen stappen en omdat ook wandelaars van fietspaden gebruik (kunnen) maken, houden we voor fietspaden dezelfde verstoringsafstand aan van 100 m als voor wandelpaden (Brenninkmeijer 2010b). Hoekema & Wymenga (2004) houden eveneens een verstoringsafstand van 100 m van fietspaden op broedende weidevogels aan.

ArcGIS-model

Aan de hand van rekenregels voor de gemiddelde verstoringsafstanden van de diverse verstoringsbronnen in het gebied (tabel 5.2) is met behulp van een ArcGIS-model het extra versturende effect van het geplande fietspad gekwantificeerd. De resultaten hiervan zijn geïllustreerd in tabel 5.3 en figuur 4.1.

Verstoring habitat

Het grootste deel van de beschermde gebieden langs het tracé is al verstoord, vooral door de spoorlijn, maar ook door de N361 en andere verstoringsbronnen. De nieuwe verstoring door het geplande fietspad is gering: bij realisatie van het tracé wordt ca. 1,3 ha NNN natuurgebied en ca. 1,3 ha Leefgebied weidevogels nieuw verstoord (tabel 4.3, figuur 4.1).

Tabel 4.3 - Nieuw verstoorde oppervlak van EHS natuurgebied, EHS beheersgebied en akker- en weidenatuur door de twee tracés van het geplande fietspad.

Nieuwe verstoring	tracé (in ha)
NNN natuurgebied	1,3
NNN beheersgebied	-
Leefgebied weidevogels	1,3
Totaal nieuw verstoord	2,6

5 Weidevogels beschermde gebieden

5.1 Algemeen

De weidevogelbevolking vormt een de belangrijke natuurwaarde in het gebied. Broedende weidevogels zijn, net als andere broedende vogels, beschermd onder de wet Natuurbescherming, in die zin dat het verboden is om hun nesten in het broedseizoen te verstoren. De broedhabitats zelf zijn niet in deze wet beschermd. Wel is een aantal kerngebieden voor weide- en akkervogels beschermd (Omgevingsverordening 2016). De provincie Groningen wil namelijk voorkomen dat nieuwe ontwikkelingen, zoals woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur, in het buitengebied een negatieve invloed hebben op de stand van de weide- en akkervogels. Bij dergelijke ontwikkelingen in kerngebieden voor weide- en akkervogels dienen mitigerende en compenserende maatregelen genomen te worden (Omgevingsverordening 2016).

5.2 Bronnen

Om een beeld te krijgen van de weidevogelbevolking in het tracégebied is gebruik gemaakt van verschillende recente bronnen. Er is voor deze studie geen gericht veldonderzoek naar weidevogels uitgevoerd. De recente gegevens (2009-2016) van broedende weidevogels op weidevogelrijke percelen van Groninger Landschap (NNN) zijn afkomstig van A. Hendriks (Groninger Landschap). Daarnaast zijn de weidevogelgegevens, afkomstig uit de MAS-tellingen van de Provincie Groningen uit 2016, geanalyseerd (bron: provinciaal meetnet Provincie Groningen) waarmee de huidige en potentiële waarden van het weidevogelgebied langs het geplande tracé in beeld wordt gebracht (tabel 5.1). Het nadeel van de MAS-tellingen is dat ze minder goed toepasbaar zijn voor het bepalen van de precieze locatie van broedvogelaantallen dan de reguliere BMP-tellingen. Bovendien is het precieze aantal broedende eenden met de MAS-methode slecht te bepalen. Daarnaast zijn er vrijwel geen gegevens beschikbaar van het door het geplande fietspad verstoorde gebied. De meeste MAS-meetpunten liggen op (ruime) afstand van het geplande fietspad, waardoor deze gegevens geïnterpoleerd moeten worden naar het fietspad tracé.

Bij deze analyse is gebruik gemaakt van de meest recente gegevens (uit 2016) van de MAS-meetpunten die het dichtst langs het geplande fietspad liggen (gegevens afkomstig van J. van 't Hof, Provincie Groningen). Het gaat hierbij om de locaties die aan westkant van het spoor liggen (in totaal zes, waarvan drie binnen beheergebied en drie in het leefgebied weidevogels). Uit de verstoringscontouren (figuur 4.1) blijkt dat het gebied aan de oostkant van het spoor niet extra beïnvloed wordt door het geplande fietspad.

Tabel 5.1 - MAS-criteria (bron: J. van 't Hof, Provincie Groningen).

Kwalificatie	Totaal aantal territoria per telpunt		Totale soortenrijkdom per telpunt		Totaal N- en S-klasse
	Criteria	N-klasse	Criteria	S-klasse	
Goede weidevogeldiversiteit	≥ 30	3	≥ 8	3	≥ 5
Matige weidevogeldiversiteit	15 - 29	2	5 - 7	2	3 - 4
Slechte weidevogeldiversiteit	≤ 14	1	≤ 4	1	≤ 2

De kwalificatie van de MAS-meetpunten is beperkt tot de tellingen van 2016. Dit is verantwoord aangezien sprake is van een stabiele aantalsontwikkeling tussen 2012 en 2016. Uit trendanalyses van de weidevogels tussen 2012 en 2016 blijkt dat sprake is van een stabiele aantalsontwikkeling in de directe omgeving van het geplande tracé (med. J. van 't Hoff). Dit geldt zowel voor de "hele" weidevogelgemeenschap (als voor de categorieën steltlopers en weidezangers. De groep eenden is sinds 2012 sterk toegenomen in de meetpunten. De aantallen eenden zijn wel veel lager dan de aantallen steltlopers.

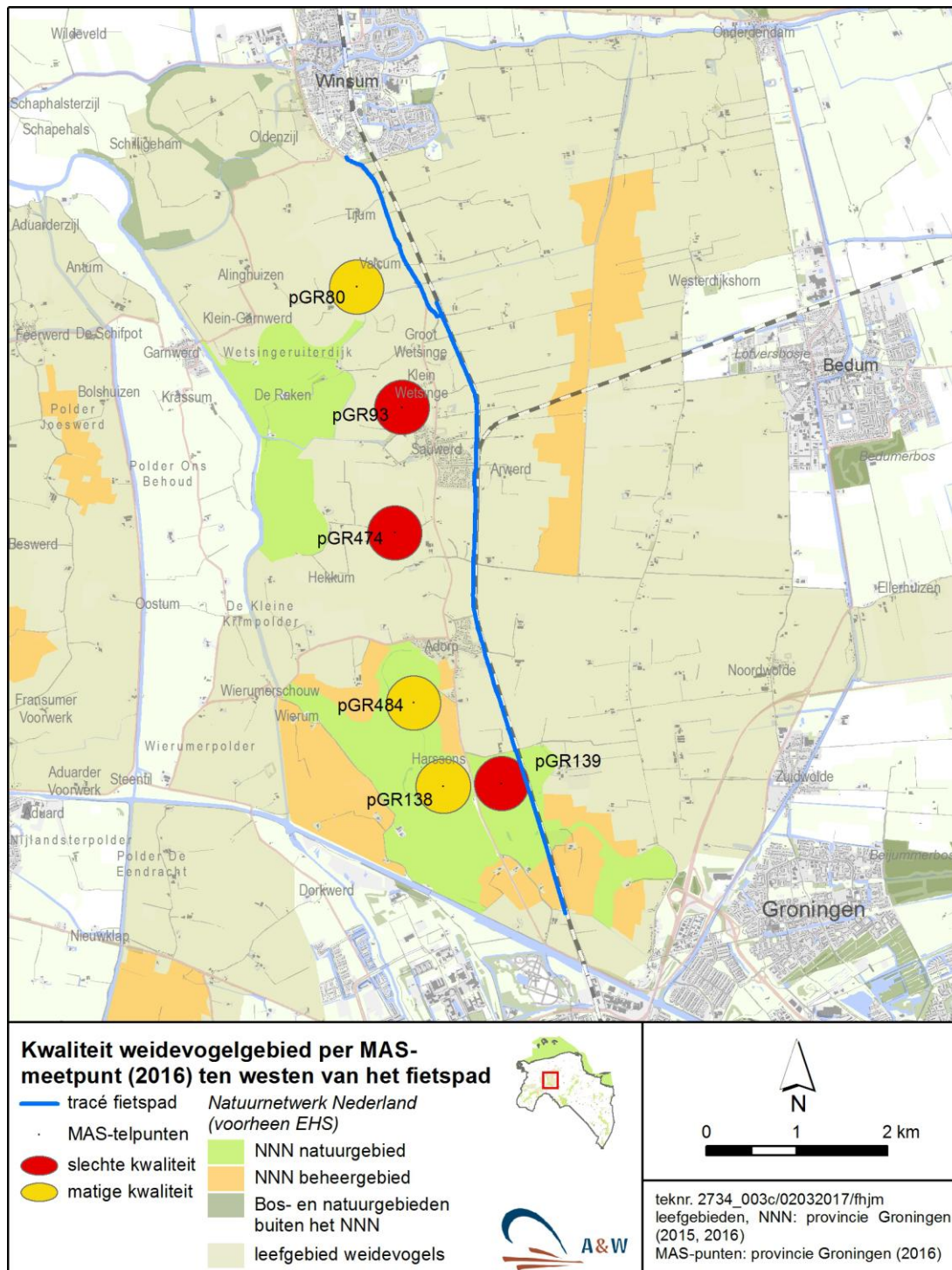
5.3 Natuurnetwerk Nederland

In de NNN-natuurgebieden Paddepoel en Koningslaagte in de omgeving van het tracé komen veel weidevogels voor, waarvan acht soorten vermeld zijn op de Rode Lijst. Het gebied wordt gekarakteriseerd door een oude verkaveling met open kleigraslanden en hoge waterpeilen. De afgelopen jaren is er sprake van redelijke stabiele aantallen Gruttoterritoria in vergelijking met de karteringen in 2013 (Brenninkmeijer *et al.* 2014.) Met name de eenden komen door de verdere vernatting van het gebied in hoge dichtheden voor. Dit geldt ook voor een soort als de Tureluur. Daartegen laten Kievit en Scholekster de afgelopen jaren een minder positief beeld zien (med. A. Hendriks). Deze gebieden liggen op ruime afstand van het geplande tracé (> 500 m).

De broedvogelbevolking in 't Hemelrijk tussen het spoor en de N361 is vanaf 2011 sterk gegroeid (tabel 5.2), vooral sinds de vernatting van het gebied in 2011. De aantallen en dichtheden van weidesteltlopers en eenden waren in de periode tot 2014 zeer hoog, vooral voor Tureluur en Kievit, maar zijn de laatste jaren afgenomen. Mogelijk hangt dit samen met de predatiedruk van dit gebied.

Tabel 5.2 - Aantallen van weidevogels in de ca. 17 ha in 2001-2016 (gegevens A. Hendriks, Groninger Landschap) van 't Hemelrijk tussen de N361 en het spoor.

Weidevogels 't Hemelrijk	2000	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Zangvogels</i>	1	1	1	2	-	-	-
Graspieper	1	1	1	2	-	-	-
<i>Steltlopers</i>	4	13	10	18	3	5	1
Grutto	-	1	-	2	-	-	-
Tureluur	-	4	4	6	2	2	-
Kievit	3	6	4	6	-	2	-
Scholekster	1	2	2	4	1	1	1
<i>Eenden</i>	0	5	9	14	5	3	2
Krakeend	-	2	2	8	3	2	2
Kuifeend	-	1	2	4	-	1	-
Slobeend	-	2	3	-	1	-	-
Wintertaling	-	-	1	2	1	-	-
Zomertaling	-	-	1	-	-	-	-
Totaal weidevogels	5	19	20	34	8	8	3
Totaal zangvogels en steltlopers	5	14	11	20	3	5	1



Figuur 5.1 Kwaliteit van de MAS-meetpunten in de omgeving van het geplande fietspad (alleen MAS punten ten westen van het geplande fietspad zijn weergegeven). De MAS punten in de nabijheid van het geplande fietspad hebben geringe betekenis voor weidevogels.

MAS-meetpunten NNN

Het aantal en de gemiddelde dichtheid aan weidevogels in de drie MAS-meetpunten binnen het beheergebied direct rond het fietspad varieert in 2016 sterk per meetpunt (tabel 5.3; figuur 5.1). Zo worden in de meetpunten in het natuurgebied Paddepoel nog meerdere kritische

weidevogelsoorten aangetroffen, terwijl het aantal soorten binnen het meetpunt 139 beperkt is. Een vergelijkbaar beeld komt ook terug in de dichtheden aan weidevogels waarbij kan worden opgemerkt dat de dichtheden in de Paddepoel overeenkomen met die beschreven in 2013 (Brenninkmeijer *et al.* 2014). Aan de hand van de criteria beschreven in tabel 5.1 wordt de kwaliteit van het weidevogelgebied voor de zes MAS plots weergegeven waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen goed, matig en slecht (figuur 5.1). Uit deze analyse blijkt dat van de drie plots die binnen het NNN liggen er twee matig scoren en 1 als slecht wordt gekwalificeerd.

De eerdere ontwikkeling van de weidevogels binnen de beschreven natuurgebieden laat echter zien dat bij gerichte maatregelen (o.a. opzetten waterpeil) de potentie van deze natuurgebieden voor weidevogels hoog kan zijn.

Tabel 5.3 - Aantallen territoria (afgeronde aantallen per 100 ha) van weidevogels in 2016 van per MAS plot (28ha) aan de westkant van het spoor en in de directe omgeving van het geplande fietspad.

Plotnr	484	138	139	93	474	80
gebiedsbescherming	NNN natuurgebied	NNN natuurgebied	NNN natuurgebied	Leefgebied weidevogels	Leefgebied weidevogels	Leefgebied weidevogels
Gele Kwikstaart	1	-	-	-	-	-
Grutto	4	1	-	-	1	1
Kievit	4	-	1	1	1	2
Krakeend	-	-	2	-	-	-
Kuifeend	3	3	-	-	-	2
Scholekster	3	3	1	2	1	2
Tureluur	2	-	-	-	-	1
Totaal	17	8	4	3	3	9
waardering weidevogelgebied	matig (4)	matig (3)	slecht (2)	slecht (2)	slecht (2)	matig (3)

5.4 Leefgebied weidevogels

Van het deel van het Leefgebied weidevogels wat binnen de invloedssfeer van het gepland fietspad ligt, zijn geen recente gegevens over weidevogels beschikbaar. Hiervoor worden de gegevens gebruikt van drie MAS-meetpunten, die aan de westkant van het spoor liggen, binnen het Leefgebied weidevogels. Deze meetpunten liggen op ongeveer 1 km van het geplande fietspad, waarbij de huidige situatie (landschap en verstoring) vergelijkbaar is met het gebied langs het spoor.

De diversiteit en aantallen territoria weidevogels in deze drie MAS-meetpunten binnen het leefgebied aan de westkant van het spoor kunnen als laag worden aangemerkt. Daarom wordt voor twee van de drie plots de kwalificatie slecht gehanteerd en één plot als matig weidevogelgebied aangegeven. Met name kritische weidevogels, zoals Grutto en Tureluur, worden niet of nauwelijks aangetroffen in de MAS-plots. Dit beeld komt sterk overeen met de kwalificatie zoals eerder is weergegeven (Brenninkmeijer *et al.* 2014). In het gebied tussen het spoor en de N361 zullen naar verwachting (kritische) weidevogels niet of nauwelijks voorkomen waardoor het belang voor weidevogels beperkt is. Daarnaast biedt het huidige gevoerde agrarisch beheer en peilbeheer in het gebied weinig potentie voor de (kritische) weidevogels.

6 Beoordeling gebiedsbescherming

6.1 Natura 2000 Voortoets

De eerste stap om te bepalen hoe een plan zich verhoudt tot hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming is de voortoets. Hierin wordt bepaald of er een kans is op een (significant) negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van de beoogde ingreep. De dichtstbijzijnde gebieden die worden beschermd volgens de Natura 2000-wetgeving liggen op minimaal 6 km afstand van het plangebied (zie § 3.1).

Gezien de afstand tot het plangebied, de aard en omvang van de ingreep en het gebruik van het tussenliggend gebied, worden er geen negatieve effecten verwacht op Natura 2000-gebieden en de aangewezen natuurwaarden daarvan. Om deze reden wordt geconcludeerd, dat er geen sprake is van een kans op (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de betreffende Natura 2000-gebieden.

Hieruit volgt dat voor de realisatie van de fietsroute geen vergunning op grond van hoofdstuk 2 van de Wet Natuurbescherming nodig is en dat er geen noodzaak is voor aanvullend onderzoek naar mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden en hun aangewezen natuurwaarden.

6.2 Toetsing compensatieopgave

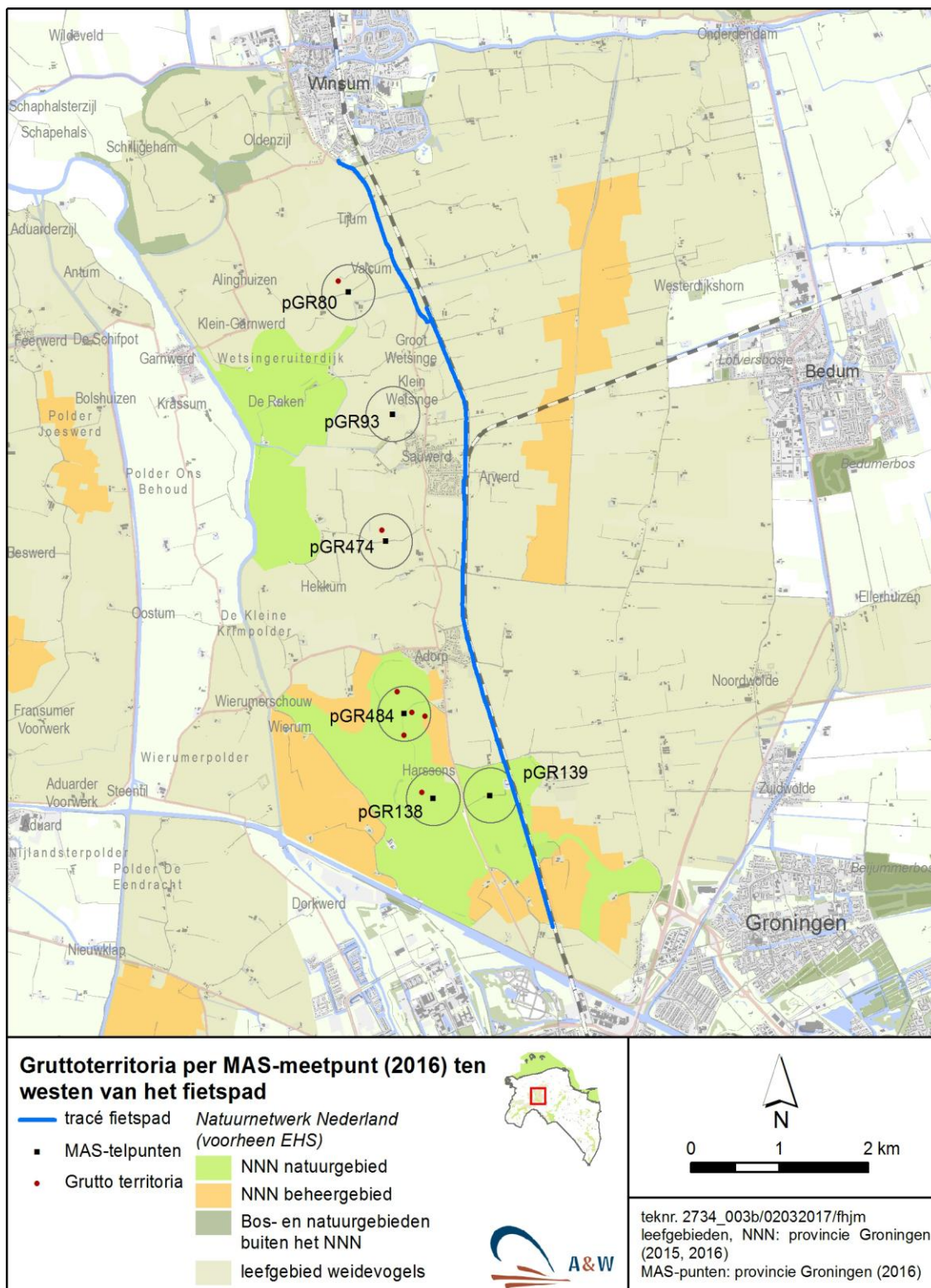
NNN natuurgebied

De voorgenomen plannen veroorzaken areaal verlies van 1,5 hectare van NNN natuurgebied (1,30 hectare extra verstoord oppervlak plus 0,2 hectare direct habitat verlies). De aantasting van 1,5 hectare van de NNN natuurgebied leidt tot aantasting van het areaal van het NNN en aantasting van de wezenlijke (huidige en potentiële) waarden, in het onderhavig geval gebieden die van belang zijn voor (kritische) weidevogels. Het betreft hier een grootschalige project van groot openbaar belang waarbij deze aantasting dient gecompenseerd te worden. Op basis van het beleidskader Spelregels EHS dient bij de compensatie, voor NNN-gebieden met een ontwikkeltijd tussen de 5 en 25 jaar, een toeslag van 1/3 in oppervlak te worden berekend. De compensatieopgave voor het NNN natuurgebied komt in totaal op 2 ha.

NNN beheergebied

De voorgenomen plannen veroorzaken areaal verlies van 0,1 hectare van NNN beheergebied (0,1 hectare habitat verlies). De aantasting van 0,1 hectare van de NNN beheergebied leidt tot aantasting van het areaal van het NNN en aantasting van de wezenlijke (huidige) waarden, in dit geval gebieden die van belang zijn voor (kritische) weidevogels. Het betreft hier een grootschalige project van groot openbaar belang, waarbij deze aantasting dient gecompenseerd te worden. Op basis van het beleidskader Spelregels EHS dient bij de compensatie, voor NNN-gebieden met een ontwikkeltijd tussen de 5 en 25 jaar, een toeslag van 1/3 in oppervlak te worden berekend. De compensatieopgave voor het NNN beheergebied komt in totaal op 0,13 ha.

Daarnaast is het nodig expliciet te maken hoe en waar de bovenstaande opgave worden gecompenseerd en hoe deze duurzaam geborgd is.



Figuur 6.1 Ligging van de MAS-meetpunten in de omgeving van het geplande fietspad (alleen MAS punten ten westen van het geplande fietspad zijn weergegeven) en het totaal aantal grutto territoria per MAS punt. De MAS punten in de nabijheid van het geplande fietspad hebben geringe betekenis voor weidevogels.

Leefgebied weidevogels

De voorgenomen plannen veroorzaken door directe effecten een areaalverlies van 2,9 hectare van het Leefgebied weidevogels. Het betreft hier het deel dat direct grenst aan het spoor. Dit areaal verlies vindt plaats in een zone die door treinverkeer verstoord is en daardoor van zeer geringe actuele en potentiële betekenis is voor weidevogels. Daarnaast ondervinden weidevogels op 1,3 hectare *extra verstoring* door de aanleg en gebruik van het fietspad. Deze extra verstoring vindt plaats ten zuiden van Sauwerd.

Door de opgave in hectares te combineren met de inventarisatie gegevens van MAS-meetpunten in de omgeving (paragraaf 5.4) wordt de impact die de ingreep heeft op het leefgebied weidevogels beschreven (zie voor een vergelijkbare werkwijze de effecten van Windpark N33 op leefgebied akkervogels, Prinsen, 2016). De MAS-meetpunten in het Leefgebied weidevogels laten zien dat hier de weidevogelgemeenschap slecht ontwikkeld is. Maat voor de 'waarde' van leefgebied weidevogels is de aanwezigheid van de Grutto, deze soort wordt meestal gebruikt als indicatorsoort voor de kwaliteit van de weidevogelgemeenschap. Voor het kwantificeren van de impact van 380kV hoogspanningslijn door de provincie Groningen is ook voor deze soort als indicatorsoort gekozen.

Uit de drie MAS-meetpunten in het Leefgebied weidevogels (Valcum, Kleine Wetsinge en tussen Sauwerd en Adorp) blijkt dat de Grutto hier niet of nauwelijks voorkomt in 2016 (figuur 6.1) en dat het gebied slechts incidenteel door Grutto's wordt gebruikt. Deze lage aantallen Grutto's zijn niet verwonderlijk aangezien het gebied wordt gedomineerd door verstoord gebied en enkele kleine snippers zijn onverstoord. Dit is ook het geval in het gebied tussen het spoor en N361, waardoor dit deel niet of nauwelijks van belang is voor een (kritische) weidevogel als de Grutto. De toekomstige situatie met extra verstoring door het fietspad zal daardoor niet onderscheidend zijn van de huidige (reeds grotendeels verstoorde) situatie.

Het gebruik van het gebied door Grutto's is incidenteel, de dichtheden zijn dermate laag dat de nieuwe verstoring niet in significante mate afbreuk doet aan de waarden van het (grotere) leefgebied voor weidevogels. Daarnaast biedt de huidige situatie ook weinig potentie voor deze soort. In de Provinciale omgevingsverordening (2016) is opgenomen dat alleen projecten die in significante mate afbreuk doen aan aantasting van het 'leefgebied weidevogels' compensatieplichtig zijn. Deze aantasting van dit deel van het leefgebied is niet significant, omdat huidige en potentiële waarde laag is en daardoor niet compensatieplichtig. Geconcludeerd kan worden dat de berekende mogelijke compensatie-opgave van 4,2 ha komt te vervallen.

Conclusie compensatieopgave

In tabel 6.1 is de totale compensatieopgave opgenomen. Het gaat om een oppervlakte van 2,13 ha.

Tabel 6.1 - Totale compensatieopgave voor het tracé van het geplande fietspad.

Compensatieopgave totaal	direct habitat verlies	verstoord gebied	Totaal tracé (in ha)	EHS spelregels (1/3)	Totaal (ha)
NNN natuurgebied	0,2	1,3	1,5	0,5	2,0
NNN beheersgebied	0,1	-	0,1	0,03	0,13
Totaal	0,3	1,3	1,6	0,53	2,13

7 Conclusies

Natura 2000

Er is geen sprake van een kans op (significant) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de betreffende Natura 2000-gebieden in de omgeving. Hieruit volgt dat voor de realisatie van de fietsroute geen vergunning op grond van hoofdstuk 2 van de Wet Natuurbescherming nodig is en dat er geen noodzaak is voor aanvullend onderzoek naar mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden en hun aangewezen natuurwaarden.

NNN natuurgebied

De voorgenomen plannen veroorzaken areaal verlies van 1,5 hectare van NNN natuurgebied (1,30 hectare extra verstoord oppervlak plus 0,2 hectare direct habitat verlies). Deze aantasting dient gecompenseerd te worden.

NNN-beheergebied

De voorgenomen plannen veroorzaken areaal verlies van 0,1 hectare van NNN beheersgebied (0,1 hectare habitat verlies). Deze aantasting dient gecompenseerd te worden.

Leefgebied Weidevogels

De voorgenomen plannen veroorzaken areaal verlies 2,9 hectare van Leefgebied weidevogel. Daarnaast ondervinden weidevogels op 1,3 hectare extra verstoring. Het gebruik van het gebied door Grutto's is incidenteel en de dichtheden zijn dermate laag dat de verstoring niet in significante mate afbreuk doet aan de waarden van het (grotere) leefgebied voor weidevogels. Deze aantasting van het Leefgebied weidevogels is daarmee niet significant en daardoor niet compensatieplichtig.

Compensatie voor verlies aan NNN

Voor de compensatie voor het verlies aan NNN-natuurgebied (1,5 hectare) en NNN-beheergebied (0,1 hectare) dient op basis van het beleidskader Spelregels EHS bij de compensatie, voor NNN-gebieden met een ontwikkeltijd tussen de 5 en 25 jaar, een toeslag van 1/3 in oppervlak te worden berekend. De compensatieopgave voor het NNN natuurgebied en beheergebied komt dan totaal op 2,13 ha. Daarbij dient vastgelegd te worden waarbij duidelijk is *hoe* en *waar* deze schade gecompenseerd wordt en hoe deze duurzaam geborgd is.

Tabel 7.1 - Totale compensatieopgave voor het tracé van het geplande fietspad.

Compensatieopgave totaal	direct habitat verlies	verstoord gebied	Totaal tracé (in ha)	EHS spelregels (1/3)	Totaal (ha)
NNN natuurgebied	0,2	1,3	1,5	0,5	2,0
NNN beheersgebied	0,1	-	0,1	0,03	0,13
Totaal	0,3	1,3	1,6	0,53	2,13

8 Literatuur

- Brenninkmeijer, A. 2010. Ecologische effecten van recreatieroutes in het Reitdiepdal. A&W-rapport 1343. Altenburg & Wymenga, ecologisch onderzoek, Veenwouden.
- Brenninkmeijer, A., E.W. de Vries, E. Klop 2014. Ecologische beoordeling van aanleg Fietsroute Plus tussen Groningen en Winsum. A&W-rapport 2011. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Bruinzeel, L.W. & A.G.M. Schotman 2011. Onderbouwing verstoringsafstanden werkplan weidevogels in Fryslân, A&W rapport 1624/Alterra rapport 2184. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden/Alterra Wageningen.
- Garniel, A., W.D. Daunicht, U. Mierwald & U. Ojowski 2007. Vögel und Verkehrslärm. Quantifizierung und Bewältigung entscheidungserheblicher Auswirkungen von Verkehrslärm auf die Avifauna. Schlussbericht November 2007 / Kursfassung – FuE-Vorhaben 02.237/2003/LR des Bundesministeriums für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung. Bonn, Kiel.
- Grontmij 2013. Fietsroute Plus Groningen-Winsum. Analyse, afweging en advies verkenningfase. Projectnr. 321519. Grontmij, Assen.
- Klous, M.C.G. & R. Bijlsma 2013. Fietsroute Plus Groningen-Winsum en Groningen-Ten Boer. Vergelijking alternatieven op basis van natuurwaarden. Projectnr. 321519, Grontmij, Assen.
- Prinsen, H.A.M. 2016 Verkenning noodzaak compensatie natuur voor Windpark N33. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Reijnen, M.J.S.M. 1995. Disturbance by car traffic as a threat to breeding birds in the Netherlands. Dissertatie Rijks Universiteit Leiden, Leiden.
- Schotman, A.G.M., M.A. Kiers & Th.C.P. Melman 2007. Onderbouwing gruttogeschiktheidskaart. Alterra-rapport 1407. Alterra, Wageningen.
- Tilborg, G. van 1994. Criteria waaraan een goed weidevogelgebied moet voldoen. Rapport Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht.
- Tulp, I., M.J.S.M. Reijnen, C.J.F. ter Braak, E. Waterman, P.J.M. Bergers, S. Dirksen, R.P.H. Snep & W. Nieuwenhuizen 2002. Effect van treinverkeer op dichtheden van weidevogels. Rapportnr. 02-034. Bureau Waardenburg, Culemborg/Railinfrabeheer, Utrecht.
- Wymenga, E., M. Engelmoer mmv F. Nijland 2001. Takomst foar de Skries. Bouwstenen voor een beschermingsprogramma voor de Grutto in Fryslân. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

Adres

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

www.altwym.nl